

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

УДК 656.61

DOI <https://doi.org/10.57125/pedacademy.2024.05.29.07>

До питання про психологічні труднощі вивчення морської англійської мови курсантами морських академій

Колмикова Олена Олександрівна

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних дисциплін, Дунайський інститут національного університету «Одеська морська академія», м. Ізмаїл, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-8462-8783>

Прийнято: 10.05.24 | Опубліковано: 29.05.24

Анотація: Успішне працевлаштування та професійне зростання моряків торговельного флоту неможливе без володіння морською англійською мовою на належному рівні. Процес вивчення морської англійської мови доволі складний та передбачає не лише опанування численними професійними термінами, але й здатність майбутніх моряків використовувати їх в щоденному робочому середовищі в багатонаціональному екіпажі. Серед основних факторів, що ускладнюють процес оволодіння іноземною мовою, виокремлюються зовнішні та внутрішні фактори. Під зовнішніми розуміють вплив навколишнього середовища, закладу освіти, особистості викладача, родини. До внутрішніх факторів можна віднести фізичні та психологічні особливості здобувачів вищої освіти. Незважаючи на вмотивованість майбутніх спеціалістів морської галузі, вони можуть зазнавати певних труднощів при комунікації іноземною мовою. Однією з причин є наявність психологічного бар'єру, який проявляється як почуття тривоги та страху, що пов'язано з реальним або очікуваним

спілкуванням англійською мовою з представниками інших національностей. Для вирішення цієї проблеми потрібно глибоке розуміння не лише лінгвістичних, але й психологічних аспектів, що впливають на успішність вивчення здобувачами освіти іноземної мови. Застосування комунікативного підходу в поєднанні з перекладними та аудіолінгвальними методами викладання на заняттях з морської англійської мови, створення умов, наближених до реальних професійних ситуацій на морі, зменшення кількості завдань, спрямованих на відпрацювання граматичного матеріалу, на читання та переклад текстів, та фокусування на розвитку комунікативних навичок допомагає подолати психологічні проблеми. Усвідомлення викладачем своєї ролі як наставника та мотиватора, головна мета якого полягає в розвитку потенціалу курсантів, в активізації їх почуття відповідальності за успішність реалізації поставлених цілей, максимально підвищує результативність навчання. Таким чином, успішне оволодіння морською англійською мовою однаково залежить від зусиль як викладачів, так і здобувачів вищої освіти.

Ключові слова: психологічні бар'єри, морська англійська мова, комунікативний підхід, іноземна мова.

**To the question of psychological difficulties of maritime English learning by
cadets of maritime academies**

Olena Kolmykova

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Humanities, the Danube Institute of the National University «Odesa Maritime Academy», Ismail, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-8462-8783>

Abstract: Successful employment and professional growth of merchant seafarers is impossible without a good command of maritime English. The process of learning maritime English is quite complex and involves not only mastering numerous professional terms but also the ability of future seafarers to use them in the daily working environment of a multinational crew. Among the main factors that make the process of mastering a foreign language complicated, are external and internal factors. External factors include the influence of the environment, educational institution, lecturer's personality, and family. Internal factors include the physical and psychological characteristics of the cadets. Despite the motivation of future maritime professionals, they may experience certain difficulties while communicating in a foreign language. One of the reasons is the presence of a psychological barrier, which manifests itself as feelings of anxiety and fear associated with real or expected communication in English with representatives of other nationalities. To solve this problem, it is required to deeply understand not only linguistic but also psychological aspects affecting the success of foreign language learning. The use of a communicative approach combined with translation and audiolingual teaching methods in maritime English classes, creating conditions close to real professional situations at sea, reducing the number of tasks aimed at practicing grammar material, reading and translating texts, and focusing on the development of communication skills help to overcome psychological problems. A teacher's awareness of his or her role as a mentor and motivator, whose main goal is to develop the potential of cadets and to activate their sense of responsibility for the successful accomplishment of their goals, will maximize the effectiveness of training. Thus, mastery of maritime English depends on the efforts of both lectures and cadets.

Keywords: psychological barriers, maritime English, communicative approach, second language.

Постановка проблеми. Успішне працевлаштування та кар'єрне зростання моряків торговельного флоту неможливо уявити без високого рівня володіння морською англійською мовою. Абітурієнти України, вступаючи до морських закладів вищої освіти, добре це усвідомлюють. Проте під час навчання в морських академіях, незважаючи на вмотивованість до вивчення морської англійської мови, деякий процент курсантів не може опанувати цей предмет на рівні, достатньому для майбутньої професійної діяльності. Це дійсно виклик для викладачів. Зрозуміло, що для вирішення даної проблеми лише вдосконалення педагогічної техніки недостатньо. Потрібно глибоке розуміння не лише лінгвістичних, але й психологічних аспектів, що впливають на успішність вивчення здобувачами освіти іноземної мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки в науці підвищився інтерес до досліджень впливу психолінгвістичних факторів на успішність вивчення другої мови. На думку науковців, ефективне оволодіння іноземною мовою залежить не лише від таких чинників, як мовленнєві здібності, мотивація, пам'ять, стиль навчання тощо, але й від подолання психологічних бар'єрів. Зацікавленість проблемою психологічних бар'єрів при вивченні другої мови підтверджується численними дослідженнями вітчизняних авторів.

На думку О. Висоцької, виникнення психологічних бар'єрів може бути зумовлене заниженою самооцінкою, невпевненістю у собі; недостатньою мотивацією до вивчення іноземної мови; індивідуальними особливостями сприйняття; індивідуальними особливостями процесу запам'ятовування; недостатньо сформованими мовленнєвими навичками; відсутністю віри в успіх, у власні сили; негативним попереднім досвідом навчання; відсутністю позитивного досвіду спілкування; відсутністю умов і можливостей для мовної практики; індивідуальними особливостями взаємодії з викладачем [3, с. 289].

Т. Брик виокремлює три основні групи психологічних бар'єрів – бар'єр розуміння, бар'єр говоріння та міжкультурний бар'єр [1, с. 41-42]. К. Тулюлюк, О. Камінська та Р. Служенська додають до вищезазначеного переліку бар'єр «побоювання» контакту з людиною [9, с. 427].

Г. Кіш-Вайда стверджує, що під час вивчення іноземної мови студенти «стикаються з усіма видами комунікативних бар'єрів, але серед них превалюють бар'єри, зумовлені операціональними (недостатність навичок спілкування) і соціально-психологічними чинниками (скутість перед викладачем і непевність у власних знаннях), а також недостатньою мотивацією навчання» [6, с. 66].

Особлива увага дослідників приділяється пошуку засобів подолання психологічних бар'єрів при вивченні іноземної мови. На думку Г. Карпенко, важливу роль відіграє формування самооцінки, мотивація та інтерес до вивчення англійської мови, створення мовного середовища, застосування індивідуального підходу до навчання [5, с. 81].

Н. Моргунова та С. Приходько наголошують на систематичній підтримці викладачем сприятливої емоційно-психологічної атмосфери, урахуванні ним індивідуально-психологічних особливостей студентів, підвищенні їхньої самооцінки, позитивному оцінюванні навчальних досягнень, створенні ситуацій занурення в іншомовне середовище, виборі правильної навчальної стратегії [8, с. 112].

О. Іваніга бачить рішення проблеми в «створенні доброзичливої атмосфери під час заняття та встановленні психологічного контакту між викладачем та студентами» [4, с. 62].

Н. Щур найефективнішою стратегією подолання комунікативних бар'єрів вважає розвивальну стратегію, «яка може бути успішно реалізована за наступних умов: заповнення прогалін у мовних знаннях і мовленнєвих уміннях;

індивідуалізації процесу вивчення іноземних мов; психокорекції тривожності та самооцінки» [11, с. 36-37].

Н. Яковлева виділяє психолого-педагогічні умови попередження та подолання комунікативних бар'єрів, а саме: «підвищення навчальної мотивації, оволодіння навичками спілкування, створення сприятливого соціально-психологічного клімату в групі» [12, с. 19].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проаналізовані наукові праці підтверджують актуальність дослідження. Однак, проблема подолання психологічних бар'єрів саме в процесі вивчення морської англійської мови висвітлена в науковій літературі недостатньо.

Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Мета статті полягає в виявленні психологічних труднощів, що негативно впливають на мовленнєву продуктивність курсантів морських академій на практичних заняттях з морської англійської мови. Відповідно, завдання роботи є наступними:

1. Обґрунтувати необхідність подолання психологічних бар'єрів при вивченні морської англійської мови.
2. Окреслити поняття «психологічний бар'єр».
3. Виокремити чинники, що впливають на втрату курсантами мотивації до навчання.
4. Виділити основні шляхи підвищення результативності вивчення морської англійської мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Морська англійська мова – це загальний термін, що охоплює п'ять різновидів англійської мови для професійного використання відповідно до конкретної мети, якій вони служать у морському контексті: англійська для навігації та морського зв'язку, англійська

для морської торгівлі, англійська для морського права, англійська для морської інженерії та англійська для суднобудування [13].

Отже, процес вивчення морської англійської мови доволі складний та передбачає не лише опанування численними професійними термінами, але й здатність майбутніх моряків використовувати їх в щоденному робочому середовищі в багатонаціональному екіпажі.

В науковій літературі серед основних факторів, що ускладнюють процес оволодіння іноземною мовою, виокремлюються зовнішні та внутрішні фактори. Під зовнішніми розуміють вплив навколишнього середовища, закладу освіти, особистості викладача, родини. До внутрішніх факторів можна віднести фізичні та психологічні особливості здобувачів вищої освіти.

Курсанти морських академій можуть зазнавати певних труднощів при спілкуванні англійською мовою через занепокоєння, хвилювання зробити помилки, невпевненість в собі, сором'язливість, що є ознакою наявності психологічних бар'єрів. Психологічні бар'єри проявляються як неадекватна пасивність, яка «перешкоджає виконанню тих чи інших дій, та посилює негативні переживання і установки» [10, с. 37]. Отже, завдання викладача полягає в тому, щоб допомогти здобувачам вищої освіти подолати почуття тривоги та страху, пов'язаних з реальним або очікуваним спілкуванням іноземною мовою з представниками інших національностей.

Під час навчального процесу здобувачі вищої освіти мають змогу використовувати морську англійську мову лише на заняттях. Тому першою мотивацією до вивчення предмету є отримання високої оцінки. Ситуація змінюється під час проходження курсантами плавальної практики в змішаних екіпажах – вони усвідомлюють, що успішна праця на суднах без знання морської англійської мови майже неможлива. Незважаючи на це, існують певні фактори,

під впливом яких здобувачі вищої освіти можуть втратити мотивацію до навчання:

- низький рівень володіння загальною англійською мовою абітурієнтами (як результат – труднощі при розумінні інформації іноземною мовою);
- необхідність вивчати численні технічні терміни;
- складна та нудна програма;
- страх зробити помилки.

Задля підвищення мотивації здобувачів вищої освіти слід відмовитися від традиційного, лінгвістичного підходу викладання, який зосереджений на викладачеві, та відводить здобувачам вищої освіти пасивну роль. N. Tchkonja, E. Kalandadze та N. Dolidze зазначають, що такий підхід може бути причиною низького інтересу до навчання та неактивної атмосфери в аудиторії, а також робить викладання негнучким і нудним, що, природно, призводить до поганих результатів навчання [15, р. 46].

Застосування комунікативного підходу, навпаки, сприятиме подоланню психологічних бар'єрів. Так, Н. Бунакова стверджує, що «процес навчання іноземної мови є ефективним лише за умови спільної узгодженої діяльності (взаємодії) тих, хто спілкується, головною метою і змістом якого є практика у вирішенні завдань взаємодії між ними, а основним способом досягнення мети та оволодіння змістом слугують мотивовані комунікативні завдання різного ступеня складності» [2, с. 552]. О. Літікова в статті «Комунікативний підхід до навчання англійської мови у вузі морського спрямування» наводить такі характерні прийоми комунікативного підходу, як: «впровадження warming-up exercises на початковому етапі заняття; робота у мікрогрупах і парах змінного складу; навчання тільки у спілкуванні та інтерактивній взаємодії; використання різноманітних ігор (лінгвістичних й комунікативних)» [7, с. 317].

Практична цінність комунікативного підходу викладання морської англійської мови полягає в тому, що у процесі навчання здобувачі вищої освіти набувають важливої комунікативної компетенції, а саме – здатності використовувати іноземну мову залежно від конкретної ситуації.

Проте необхідно пам'ятати, що повна відмова від перекладних та аудіолінгвальних методів викладання є недоцільною, оскільки кожен з методів має свої обмеження і лише їх поєднання зможе підвищити ефективність оволодіння іноземною мовою.

В умовах дефіциту навчальних годин, відведених на викладання англійської мови за професійним спрямуванням в морських академіях, виникає потреба скоротити кількість завдань, спрямованих на відпрацювання граматичних тем, на читання та переклад текстів, та сфокусуватися на розвитку усного мовлення (аудіювання, складання діалогів).

Результати навчання залежать не лише від застосування різноманітних методів та підходів, але й від особистості викладача. На відміну від шкільного вчителя, викладач вищого навчального закладу – це наставник, мотиватор, модератор, головна мета якого полягає в розвитку потенціалу здобувачів освіти, в пошуку засобів активізації цього потенціалу. Викладачі більше не виконують роль викладача, навпаки, вони спрямовують студентів до відкриття та застосування мовних навичок за допомогою інтерактивних та орієнтованих на студента підходів [14, р. 36]. Розширення можливостей здобувачів вищої освіти означає надання їм відповідальності за свій шлях вивчення іноземної мови – саме вони, а не викладачі, мають активно ставити цілі, рефлексувати щодо прогресу в опануванні іноземною мовою та робити усвідомлений вибір [14, р. 47].

Висновки. Успішне оволодіння морською англійською мовою залежить від зусиль як викладачів, так і здобувачів вищої освіти. Подолання психологічних

бар'єрів, що стають на заваді розвитку комунікативних навичок, підвищення мотивації та усвідомлення викладачем своєї ролі як наставника та мотиватора, головна мета якого полягає в розвитку потенціалу курсантів, в активізації їх почуття відповідальності за успішність реалізації поставлених цілей, максимально сприяють підвищенню результативності навчання.

Список використаних джерел

1. Брик Т. Подолання психологічних бар'єрів курсантами у процесі вивчення іноземної мови. *Scientific Notes of the Pedagogical Department*. 2015. № 24. С. 39-44. URL: <https://periodicals.karazin.ua/pedagogy/article/view/3875/3442> (дата звернення: 09.05.2024).

2. Бунакова Н. Методи подолання комунікативних бар'єрів на заняттях з іноземної мови. *Молодий вчений*. 2018. № 4 (56). С. 550-552. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/4765/4684> (дата звернення: 07.05.2024).

3. Висоцька О. Л. Психологічні бар'єри під час вивчення іноземних мов: передумови формування та організація подолання. *Іноземна філологія*. 2015. Вип. 128. С. 285–291.

4. Іваніга О. В. Психологічні бар'єри студентів немовних спеціальностей під час вивчення англійської мови та шляхи їх подолання. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2018. № 61, т. 2. С. 60-63.

5. Карпенко Г.М. Способи подолання психологічного бар'єру при вивченні англійської мови. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 68, т. 1. С. 78-81. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/68/part_1/15.pdf (дата звернення: 04.05.2024).

6. Кіш-Вайда Г.М. Причини виникнення комунікативних бар'єрів в процесі вивчення іноземних мов. *Науковий вісник Ужгородського національного*

університету. Сер. Педагогіка. Соціальна робота. 2012. Вип. 24. С. 65-66. URL: <http://surl.li/tyara> (дата звернення: 03.05.2025).

7. Літікова О. Комунікативний підхід до навчання англійської мови у вузі морського спрямування. Педагогічні науки : зб. наукових праць. 2009. № 52, т. 1. С. 315-318. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/2075/1885> (дата звернення: 07.05.2025).

8. Моргунова Н.С., Приходько С.О. Мовні бар'єри та можливості їх подолання в процесі вивчення іноземної мови студентами технічних ЗВО. Теорія і методика професійної освіти. 2020. Вип. 30, т. 1. С. 109-112. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/30/part_1/24.pdf (дата звернення: 08.05.2024).

9. Тулюлюк К., Камінська О., Слухенська Р. Психологічні бар'єри при вивченні іноземної мови студентами у немовному ВНЗ. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». 2023. № 26. С. 425-429. URL: <https://www.researchgate.net/publication/370308112> PSIHOLOGICNI BAR'ERI PRI VIVCENNI INOZEMNOI MOVI STUDENTAMI U NEMOVNOMU VNZ (дата звернення: 05.05.2025).

10. Шагар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Х. : Прапор, 2007. 640 с.

11. Щур Н. М. Подолання комунікативних бар'єрів у процесі розвитку іншомовної професійної компетентності в умовах ЗВО. Освітній дискурс : зб. наукових праць. 2021. № 32 (4). С. 35-45. URL: <https://www.journal-discourse.com/uk/arkhiv/2021-rik/vipusk-32-4> (дата звернення: 09.05.2024).

12. Яковлева Н. В. Психолого-педагогічні умови подолання комунікативних бар'єрів у процесі вивчення іноземної мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психологіч. наук : 19.00.07. Київ, 2003. 25 с. URL:

<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6042/Yakovleva.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 08.05.2024).

13. Vocanegra-Valle A. Maritime English. The Encyclopedia of Applied Linguistics / edited by C. A. Chapelle. Oxford : Blackwell Publishing Ltd, 2013. URL: <https://www.researchgate.net/publication/259736863> Maritime English (дата звернення: 09.05.2024).

14. Chaika O. Psycholinguistic Factors in Second Language Acquisition: Foreign Language Teaching via Coaching. Psycholinguistics - New Advances and Real-World Applications / edited by Xiaoming Jiang. Shanghai : Shanghai International Studies University, 2024. URL: <https://www.intechopen.com/chapters/1168307> (дата звернення: 07.05.2024).

15. Tchkonja N., Kalandadze E., Dolidze N. Teaching Maritime English with Innovative Technologies. International Conference on New Trends in Social Sciences : 5-7 September. 2019. Spain : Barcelona. URL: <https://www.dpublication.com/wp-content/uploads/2019/08/426-N.pdf> (дата звернення: 09.05.2024).